

Nr 113.

Ankom till Riksdagens kansli den 16 maj 1911 kl. 1 e. m.

Utlåtande i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående utbyte af kronohemmanen Mjölmarbo och Snickarbo med tilllydenheter i Kopparbergs län mot viss Klosters aktiebolag tillhörig mark m. m.

(1:a Afd.)

I en till Riksdagen den 21 april 1911 aflåten, till jordbruksutskottets förberedande handläggning hänvisad proposition, nr 211, har Kungl. Maj:t under åberopande af bilagdt utdrag af statsrådsprotokollet öfver jordbruksärenden för samma dag föreslagit Riksdagen medgifva, att kronohemmanen Mjölmarbo med kvarn och såg samt Snickarbo om tillhoppa $\frac{3}{8}$ mantal i Husby socken af Kopparbergs län må med till hemmanen hörande vatten- och dämningrätter samt öfriga tilllydenheter, men med undantag af hemmanens till kronopark afsatta utskogsskifte vid Borns station med äganderätt öfverlätas å Klosters aktiebolag, mot det att bolaget ej mindre till kronan med äganderätt öfverlåter femte blocket af Engelsfors bevakning eller den så kallade Nybo skog, i lagfartshandlingar betecknad såsom Näsgårds skogshemman eller Skuruhäll nr 1 om 26 skillingar 4 runstycken skatt i soldatårspenningar, än äfven till kronan erlägger ett belopp af 28,340 kronor.

Till berörda statsrådsprotokoll har departementschefen i detta ärende anfört följande:

»I en till Kungl. Maj:t ingifven skrift har Klosters aktiebolag anhållit att få för ett pris af 45,000 kronor eller på andra för bolaget antagliga villkor inköpa kronohemmanet Mjölmarbo med kvarn och såg samt kronohemmanet Snickarbo om tillsammans $\frac{3}{8}$ mantal i Husby socken af Kopparbergs län med därtill hörande vatten- och

dämningsrätt samt öfriga tillydenheter, men med undantag af hemmanens till kronopark afsatta utskogskifte vid Borns station å Gäfle—Dala järnväg, hvarjämte bolaget förklarar sig villigt att i sammanhang med denna försäljning till kronan för ett pris af 17,500 kronor afstå ett skogsområde bestående af femte blocket af Engelsfors bevakning eller den så kallade Nybo skog.

Sedan domänstyrelsen i anledning af nådig remiss med öfverlämnande af infordrade yttranden från vederbörande domänintendent, öfverjägmästaren i Gäfle—Dala distrikt, kronofogden i orten samt Kungl. Maj:ts befallningshafvande i länet, den 17 januari 1908 afgifvit underdånigt utlåtande öfver ansökningen, uppdrog Kungl. Maj:t genom nådigt bref den 21 februari 1908 åt domänstyrelsen att låta ombesörja värdering af såväl de af bolaget till inköp föreslagna hemman och lägenheter som det skogsområde, hvilket bolaget hembjudit kronan i sammanhang med den ifrågasatta försäljningen.

Den sålunda anbefallda värderingen har numera ägt rum och har domänstyrelsen med underdånig skrifvelse den 1 april 1910 öfverlämnat de öfver värderingsförrättningen upprättade instrument, af bolaget i ärendet afgifna påminnelser samt yttranden af öfverjägmästaren i Gäfle—Dala distrikt, äfvensom öfriga ärendet rörande handlingar och kartor.

Af handlingarna inhämtas hufvudsakligen följande.

Kronohemmanen Mjölmarbo och Snickarbo äro genom domänstyrelsens kontrakt den 10 november 1893 för statsverkets räkning till sökande bolaget utarrenderade för tiden till den 14 mars 1915 mot ett årligt arrende af 900 kronor och med skyldighet för arrendatorn, bland annat, att underhålla de vid egendomen befintliga dammbyggnader samt såg- och kvarnhus med tillhörande inventarier äfvensom att i mån af behof verkställa nyanskaffning af dylika inventarier, så att dessa vid arrendetidens slut befinna sig i fullgodt skick.

Från arrendet har undantagits af egendomens utmark hemmanens utskogskifte vid Borns station å Gäfle—Dala järnväg, hvilket skifte blifvit afsatt till kronopark.

Genom beslut den 29 september 1905 har domänstyrelsen befriat arrendatorn från skyldigheten att underhålla kvarnen och sågen i vidare mån än hvad som erfordras för att de fasta inventarierna i desamma icke skola skadas, hvaremot arrendatorn förbundit sig att vid arrendetidens slut till kronan utgifva ersättning, beräknad till det värde kvarnen och sågen måste anses hafva ägt vid bolagets tillträde af arrendet, eller 4,000 kronor, dock med afdrag af dels den värdeminskning, som vid blifvande afträdessyn inrättningarna, äfven om de kontraktsenligt

underhållits, pröfvas ovillkorligen böra hafva undergått, dels ock det på lika sätt bestämde värdet af materialierna i kvarn- och såghusen vid arrendetidens slut.

Hemmanen Mjölmarbo och Snickarbo äro omslutna af Klosters aktiebolags egendomar och belägna omkring 6 kilometer från Dalälfdalen vid Brovalls färjställe och omkring 18 kilometer från Hedemora.

Hemmanens areal utgör, kronoparksområdet undantaget, 118 hektar 73 ar, däraf 18 hektar 31 ar tomter och åker, 12 hektar 60 ar ängs- och odlingsmark, 86 hektar 41 ar skogs- och hagmark samt 1 hektar 41 ar impediment.

Det å egendomen Mjölmarbo befintliga vattenfallet, som har en fallhöjd af 3,5 meter med 16 hästkrafter, har synts uppskattningsmännen, hvilka utgjorts af vederbörande kronofogde samt de af landstinget och hushållningssällskapet i länet till biträde vid kronodomänens salu- och arrendevärdering utsedda personer, icke lämpligen kunna för något kronans ändamål begagnas. Mjölmarbo kvarn och såg hade sedan flera år ej användts utan fått förfalla.

Hemmanens taxeringsvärde utgör 13,800 kronor.

Uppskattningsmännen hafva saluvärderat fastigheterna till i rundt tal sammanlagdt 68,000 kronor. Däruti ingår värdet å kvarnen och sågen med 4,000 kronor, å vattenfallet med dammar med 2,000 kronor samt å skogen, enligt jägmästarens värdering, med 50,208 kronor 80 öre. Åkern har uppskattats efter i rundt tal 384 kronor per hektar och ängen efter 128 kronor per hektar. Dessa värden hafva satts utan hänsyn till åbyggnaderna, hvilka, kvarnen och sågen undantagna, ingå i ofvannämnda saluvärde med 3,200 kronor.

Den af sökande bolaget kronan hembjudna skog innehåller i areal 246 hektar 32 ar, däruti jämväl inberäknadt ett obegagnadt stationsområde invid Borns järnvägsstation samt en dit ledande, likaledes obegagnad järnvägslinje på kronoparken Born, hvilka två områden värderingsmannen ansett jämväl böra af kronan förvärvas, och har af kronans värderingsman uppskattats till 33,270 kronor 80 öre. Däraf belöper 700 kronor på stationsområdet och 140 kronor på den obegagnade järnvägslinjen.

Bolaget har uti till domänstyrelsen i anledning af förstberörda värdering afgifna påminnelser anmärkt en felräkning vid värderingen af skogen å kronohemmanen. Efter rättelse af detta fel skulle saluvärdet å kronohemmanen, som oafrundadt upptagits till 68,487 kronor, rätteligen blifva 60,686 kronor 77 öre. Skillnaden mellan sistnämnda belopp och det belopp, hvartill bolagets skog jämte förberörda stationsområde och

järnvägslinje blifvit värderade, eller 33,270 kronor 80 öre, skulle således utgöra 27,415 kronor 97 öre.

Bolaget har slutligen preciserat sitt ifrågavarande köpe- och försäljningsanbud sålunda, att bolaget vore villigt att, för förvärfvande af kronohemmanet Mjölmarbo med kvarn och såg samt kronohemmanet Snickarbo med till hemmanen hörande vatten- och dämmingsrätter samt öfriga tillydenheter men med undantag af hemmanens till kronopark afsatta utskogsskifte vid Borns station, till kronan öfverlåta femte blocket af Engelsfors bevakning eller den så kallade Nybo skog, i lagfartshandlingar betecknad såsom Näsgårds skogshemman eller Skuruhäll nr 1 om 26 skillingar 4 runstycken skatt i soldatårspenningar, äfvensom det numera obegagnade stationsområdet vid Born och det för järnväg mellan Långshyttan och Born afsedda området inom Borns nuvarande kronopark, hvarförutom bolaget förklarar sig villigt att erlægga en mellanavgift af 27,500 kronor.

Bolaget har härjämte uppställt följande särskilda villkor:

A. Hvad stationsområdet vid Born angår skulle det försäljas sådant detsamma innehades af bolaget enligt ett år 1867 fastställt ägoutbyte, vid hvilket ägoutbyte området å därvid upprättad karta betecknats med ägofigurerna nr 1—10; och skulle för områdets försäljning gälla följande villkor:

1:o) Kungl. Maj:t och kronan skulle öfvertaga bolagets förpliktelser gentemot Gäfle-Dala järnvägsaktiebolag i afseende å anhaltstationen vid Born och särskildt respektera det af Klosters bruksägare den 30 oktober 1866 upprättade kontraktet med järnvägsbolaget angående nämnda anhaltstation;

2:o) Bolaget förbehöll sig för all framtid afgiftsfri rätt till:

a) behöfliga upplagsplatser på och vid stenkajen för virke från bolagets skogar och för öfrigt gods, som för bolagets räkning försändes öfver Born,

b) plats för stall för fyra hästar på lämpligt ställe vid sidan af vägen, samt

c) rätt att fortfarande äfven inom stationsområdet obehindradt till 6 meters bredd begagna den bolaget i öfrigt tillhöriga enskilda vägen från Långshyttan till Born.

B. Det för järnväg mellan Långshyttan och Born afsedda området skulle försäljas, sådant det innehades af bolaget enligt ett år 1875 fastställt ägoutbyte med därtill hörande karta. Enskilda vägen mellan Långshyttan och Born skulle dock bibehållas under bolagets äganderätt, äfven till den del den fölle inom nyssberörda järnvägsområde. Tillika

förbehöll sig bolaget rätt att för all framtid såsom basväg vid vinterkörslor afgiftsfritt begagna den del af ifrågavarande järnvägsområde, som låge mellan rået mot Stakkärns fåbodar och vägen från Långshyttan till Born.

C. De bolaget sålunda förbehållna rättigheterna skulle gälla såsom servitut till förmån för bolagets fastigheter och intecknas i de däraf besvärade fastigheterna.

Öfverjägmästaren i Gäfle—Dala distrikt har lämnats tillfälle att yttra sig öfver bolagets nämnda anbud och har öfverjägmästaren, som framhållit Nyboskogens för kronan förmånligare läge vid järnvägsstation och intill Borns kronopark, icke haft annat att emot anbudet erinra än att, då kronan bör i första rummet tillförsäkras rätt till upplagsplats vid Borns station, bolaget må beredas rätt till behöfliga upplagsplatser på och invid stenkajen vid stationen för virke från bolagets skogar och öfrigt gods, som för bolagets räkning försändes öfver Born, i den mån utrymmet icke erfordras till upplagsplats för virke från kronans skogar samt Gäfle—Dala järnvägsaktiebolag icke förnäras i den rätt till upplagsplats, som järnvägsbolaget genom ofvannämnda kontrakt den 30 oktober 1866 fått sig tillförsäkrad.

Domänstyrelsen har för egen del anfört, att det ifrågasatta bytet syntes vara för kronan fördelaktigt. Vid sådant förhållande och då, såvidt domänstyrelsen hade sig bekant, kronohemmanen Mjölnarbo och Snickarbo icke vore för något allmänt ändamål behöfliga samt den af bolaget vid bytet erbjudna mellangift syntes styrelsen tillräcklig, ville styrelsen hemställa, det Kungl. Maj:t täcktes af Riksdagen utverka bifall till ifrågavarande markutbyte.

Sedermera har Klosters aktiebolag uti en till Kungl. Maj:t ingifven skrift anfört hufvudsakligen följande. Sedan bolaget i anledning af det ifrågasatta bytet vidtagit åtgärder för afsöndring från vederbörande stamfastighet af stationsområdet vid Born och det obegagnade järnvägsområde, som skulle ingå i bytet, hade det med hänsyn till de egendomliga fastighetsförhållandena i trakten yppat sig svårigheter att å en dylik afsöndring erhålla Kungl. Maj:ts befallningshafvandes fastställelse, och ovisst torde vara om dylik fastställelse ens kunde erhållas. Däremot syntes intet hinder möta för att genom nytt laga ägoutbyte till kronan återställa de områden, som vid 1867 och 1875 års ägoutbyten tillfallit Klosters aktiebolag, mot att bolaget återfinge de områden, som då frantagits dess fastigheter, och torde äfven på denna väg kunna ernås det mål, vederbörande myndigheter önskat.

För den händelse fastställelse vägrades å afsöndring af nyssberörda

områden och bolaget sålunda ej kunde tillhandahålla de för lagfart å desamma nödiga handlingar, förklarade bolaget sig villigt att antingen fullfölja bytet, utan att dessa områden skulle ingå i detsamma, i hvilket fall mellangiften förhöjdes med deras beräknade värde 840 kronor, eller ock att genom medverkan till ägoutbyte eller på annat lämpligt sätt i samband med bytet af hemmanen till Kungl. Maj:t och kronan öfverlåta samma områden med bibehållande af rätt för bolaget till nödiga vägar, upplagsplatser m. m., i hvilket fall de närmare villkoren och den förhöjda mellangift, bolaget kunde anses skyldigt utgifva, skulle få bestämmas genom underhandlingar med vederbörande myndighet, sedan frågan om bytet af själfva hemmanen blifvit afgjord. Sedan detta skett och åtgärder för bytets verkställande kunde vidtagas, skulle det vara lättare att ordna detaljerna i afseende å stations- och järnvägsområdet.

*Departements-
chefen.*

I likhet med domänstyrelsen anser jag det ifrågasatta markutbytet vara för kronan fördelaktigt. Fördelen för kronan minskas visserligen i någon mån, därest stationsområdet vid Born och den obegagnade järnvägslinjen öfver kronoparken Born icke skulle ingå i bytet. Då emellertid enligt hvad bolaget meddelat bytet sannolikt ej skulle kunna förverkligas, om såsom villkor uppställdes, att bytet skulle omfatta sistberörda två områden, finner jag skäl föreligga att tillmötesgå bolagets önskingar i så måtto, att dessa två områden uteslutas från bytet. Då sålunda frågan om nämnda två områdens ingående i bytet förfallit, bör den af bolaget utfästade mellangiften höjas med områdenas uppskattade värde, tillhoppa 840 kronor, till 28,340 kronor. Enligt hvad jag af vattenfallsstyrelsen under hand inhämtat föreligger icke något skäl att i kronans ägo bibehålla det å egendomen Mjölnarbo befintliga vattenfallet.

Därest ägoutbyte kommer att medgifvas, torde det lämpligen böra öfverlämnas åt domänstyrelsen att med bolaget uppgöra aftal om sättet för bytets verkställande, dagen för tillträdet af de särskilda fastigheterna m. m.»

Utskottet hemställer

att Riksdagen må bifalla Kungl. Maj:ts förvarande proposition.

Stockholm den 16 maj 1911.

På jordbruksutskottets vägnar:

THEODOR ODELBERG.